

kapitola „Stibor v husitských vojnách“ (s. 377–386). Predposlednou časťou je „Boj o rodové sídlo“ (s. 387–408), kde je rozobraný osud zväte Stibora mladšieho, jej nesplnenie a následky pre jeho dcéru Katarínu, no do tejto kapitoly je zahrnutý aj exkurz o bývaní v stredoveku (prestavby hradu Beckov, bývanie na hradoch a mestách v tomto období). Záverečnou kapitolou je „Epilóg – Prečo sa Stibor nestal slovenským kráľom“ (s. 409–420), ktorý približuje obraz Stibora zo Stiboric, ako ho podávali „historici“ novoveku, no predovšetkým slovenskí národovci 19. storočia a umelci 19. a 20. storočia. V tejto kapitole možno nájsť aj ukážky z ich diel. Po týchto častiach nasledujú poznámky (s. 421–466). Oceniť možno prílohy, ktoré sú súčasťou tejto publikácie – rodokmeň Stiborovcov (s. 469), Stiborovské panstvo na Slovensku (s. 470) – tabuľka, v ktorej sú uvedené majetky tohto rodu v jednotlivých rokoch (označené – dedičná držba, pro honore a záloh), familiári Stiborovcov (s. 471–484) – zoradení v abecednom poradí so stručným popisom, Itinerár Stibora staršieho a Stibora mladšieho (s. 485–494) a napokon Základné údaje o peňažných menách používaných v Uhorskom kráľovstve (s. 495–496). Táto monografia ako celok je dobrým všeobecným prehľadom zameraným na postavenie a život sfachty na prelome 14. a 15. storočia v Uhorsku, zameraným a podloženým listinným materiálom viazucim sa na naše územie, predovšetkým na Stiborovcov zo Stiboric. Keby sme sa však pozreli na toto dielo bližšie, bolo by možné nájsť isté nedostatky – zbytočne sa opakujúci ten istý obrázok na s. 215 a s. 163; medzi atribúty rytierov nepatrí len meč a zbroj (s. 212), no presnejšie meč, opasok a ostrohy pričom všetky tieto predmety hrali dôležitú úlohu aj pri samotnom pasovaní rytierov; údaje z 1400 ohľadom stavby benediktínskeho kláštora v Prievidzi za 150 zlatých (s. 66 a 306) sa týkajú už priamo karmelitánov, nie benediktínov a iné. Snáď najzávažnejšiu výhradu možno mať k tomu, že napriek bohatosti ilustračného obrazového materiálu, chýbajú pri jednotlivých obrázkoch presnejšie popisy a citovanie prameňov, z ktorých boli tieto ilustrácie prebraté. No po práci Ágnes Kurcz (Lovagi kultúra Magyarországon a 13. – 14. században. Budapest 1988) je monografia D. Dvořákovéj ďalším vkladom do dejín rytierskej kultúry u nás, vychádzajúcej výlučne z písomných prameňov.

PETRA KOŠOVÁ

Marek Dulinićz: Kształtowanie się Słowiańszczyzny Północno-Zachodniej. Studium archeologiczne. Instytut archeologii i etnologii PAN, Warszawa 2001, 323 str., 220 obr.

Monografia Mareka Dulinićza vznikla na pôde Instytutu archeologii i etnologii PAN vo Varšave ako habilitačná práca, ktorú autor obhájil v roku 2001. Podľa jeho slov jej hlavným cieľom bolo charakterizovať a rekonštruovať etapu včasnოსlovenského osídľovania severného Poľska a severnej časti Polabia, územia ktorému nebola venovaná doposiaľ patričná pozornosť. Zodpovedajúci potrebám, práca je rozčlenená do deviatich kapitol. Ako úvod poslúžila kapitola venovaná stručnému náčrtu geografického, chronologického a terminologického vymedzenia rámca od ktorého sa odvíja sledovaná téma („Zakres terytorialny, chronologiczny i rzeczowy pracy“, s. 7–11). Zatiaľ čo horné časové ohraničenie bolo vymedzené prelomom 8. a 9. storočia, s prípadným presahom do prvých desaťročí 9. storočia, spodná hranica bola zviazaná s nástupom včasnოსlovenskej kultúry. Jednou z kľúčových otázok pre autora bola teda potreba definovať absolútnu chronológiu nástupu slovanskej kultúry. Nasledujúca kapitola („Stan badań archeologicznych“, s. 12–16) prináša nielen základný prehľad doterajšieho stavu archeologického bádania na sledovanom území, ale nás v nej autor oboznamuje aj s kritériami, na základe ktorých selektoval nálezy pre pramennú bázu. Tretia kapitola je venovaná zhrnutiu poznatkov známych z písomných prameňov, na ktoré je však sprostredkovaný náhľad z pozície archeológa („Źródła pisane do najstarszych dziejów Słowiańszczyzny północno-zachodniej“, s. 17–26). Štvrtá kapitola, podľa názvu venovaná chronológii (s. 27–45), sa však venuje absolútnej chronológii len z pohľadu využitia a prínosu prírodovedných metód. Je rozdelená na samostatnú časť venovanú dendrochronológii a časť vyhradenú problematike rádiokarbónových dát získaných na včasnოსredovekých lokalitách. Aktuálne pohľady na datovanie a typológiu keramiky a ostatných hmotných pamiatok sú predstreté až v nasledujúcej kapitole („Analiza zabytków“, s. 46–118). Keramike, presnejšie v ruke formovaným nádobám, kategórii najčastejšie využívaného prameňa z včasnოსlovenských lokalít je venovaná patrične najväčšia pozornosť. Osobitný dôraz je tu kladený na snahu jasne definovať už dávnejšie vyčlenené typy keramiky (typ Pražský, Sukow, Feldberg, Menkendorf, Tornow), čím autor reaguje na existujúce rozdiely medzi poľskými a nemeckými bádateľmi nielen v spôsobe publikovania výsledkov výskumov, ale aj v používaných termínoch a v rôznych spôsoboch ich chápania. Uplatnením typologickej analýzy pri spracúvaní tohto materiálu (celé a rekonštruované nádoby) vychádzal autor z tej istej metódy, ktorá sa osvedčila pri základných prácach z včasnოსlovenského obdobia (Parczewski, Fusek). Pomohla mu rozpoznať rozdiely v keramike pochádzajúcej z rôznych regiónov skúmaného územia, pričom sa napríklad ukazuje veľký rozdiel medzi jeho severnými a južnými časťami. Zatiaľ čo v južne položených regiónoch (Veľkopoľsko, Brandenbursko) sa dá hovoriť o nádobách poroporne štíhlejších, smerujúc na sever (Meklenbursko, Šľevicko-Holštýnsko) rastie naopak podiel baňatých tvarov. Datovanie uzavretých nálezových celkov s keramikou sa opiera nielen o archeologické metódy, využívajúce predovšetkým chronologicky citlivé nálezy, ale aj o dáta získané dendrochronológii. V druhej polovici piatej kapitoly dostali priestor predovšetkým importhy (militáriá, súčasťi výstroje jazdca, ozdoby a súčasťi kroja, ostatné nálezy) ktoré nielen pomohli precizovať chronológiu nálezov včasnოსlovenskej kultúry, ale

taktiež prispeli k ich previazaniu s nálezi z okolitých teritórií. Týka sa to nielen územia Franskej ríše, škandinávského, baltského, či avarského prostredia, ale taktiež územia susediacich Slovanov. Šiesta, rozsahom najväčšia kapitola je venovaná problematike včasnostredovekých sídlisk („Osadnictwo“, s. 119–188). Vzhľadom na záber tejto problematiky, rozdelená bola do samostatných celkov. Jeden z nich je pojednaním o jednotlivých typoch obydlí (navrhnutá typológia zahŕňa ich štyri typy) a objektoch, ktoré s nimi súviseli. Druhý sa zaoberá už sídliskami, ich veľkosťou, vnútorným členením a taktiež lokalizáciou. Osobitná stať bola venovaná taktiež problematike počiatkov budovania hradísk, v ktorej sa dozvedáme o relatívne neskorých počiatkoch (prelom 8. a 9.storočia) ich budovania Slovanmi na území, ktoré je predmetom záujmu sledovanej práce. Pohrebný rítus severozápadných Slovanov sa stal obsahom siedmej kapitoly („Obrządek pogrzebowy“, s. 199–205). Nedávne nálezy žiarových pohrebísk doplnili poznatky o pochovávaní v oblastiach odkiaľ doposiaľ neboli známe prakticky žiadne nálezy tohto druhu. Napriek tomu, aj najstaršie hrobové nálezy (typ Alt Käbelich) nemožno datovať ďalej ako do 7.storočia, pričom treba skôr uvažovať o 8.storočí. Osmá kapitola („Próba odtworzenia dziejów zasiedlenia północno-zachodniej części Słowiańszczyzny“, s. 206–217) si kladie za cieľ zodpovedať na úvod položenú otázku ustálenia chronológie počiatkov včasnოსlovanského osídlenia. Prvé stopy tohto osídlenia zasadzujú do prelomu 6. a 7.storočia, pričom aj vtedy ide o veľmi riedke osídlenie, ktoré sa navyše koncentruje prevažne v juhozápadnej časti vymedzeného územia. Záverečná, deviatá kapitola je súčasne katalógom („Źródła archeologiczne – katalog ważniejszych stanowisk“, s. 218–297), do ktorého bolo autorom na základe osobitného výberu zahrnutých 210 položiek, objektov a nálezov tvoriacich pramennú bázu pre následovné spracovanie stanovenej témy. Práve tu (a nielen tu) sa ukazuje, že veľkou prednosťou autor je práve jeho veľmi dobrý prehľad v nemeckej literatúre a vôbec v problematike včasnostredovekého obdobia tejto časti Nemecka. Výsledkom jeho snahy je aj preto veľmi vydarená práca, ktorá prináša nový a ucelený prehľad na kultúru a osídlenie severozápadných Slovanov.

TOMÁŠ KÖNIG